

Тема 4. Світовий фінансовий ринок

4.1. Сутність, причини і показники міжнародного руху капіталу

Міжнародний рух капіталу – це:

- 1) переміщення капіталу між країнами світу в пошуку більш вигідної сфери застосування.
- 2) одностороннє переміщення за кордон певної вартості в товарній чи грошовій формі з метою отримання прибутку чи підприємницької вигоди;
- 3) складова міжнародного переміщення чинників виробництва.
- 4) одна з основних форм міжнародних економічних відносин (МЕВ);
- 5) фінансова операція: надання позики, купівля-продаж цінних паперів, інвестування;
- 6) переміщення капіталу закордон з метою одержання підприємницького прибутку чи відсотків на капітал.

Етапи виникнення і розвитку процесу міжнародного руху капіталу

I – етап зародження вивозу капіталу (з кінця XVII – початку XVIII ст. до кінця XIX ст.). Цей процес носив обмежений і випадковий характер, а також винятково односторонній (з метрополій у колонії).

II – етап вивозу капіталу (з кінця XIX – початку XX ст. до середини XX ст.). В міру утвердження у світовому господарстві капіталістичних виробничих відносин процес вивозу капіталу став здійснюватися як між промислово розвитими країнами, так і між промислово розвитими і країнами, що розвиваються. Цей процес став типовим, повторюваним і характерним явищем.

Етапи виникнення і розвитку процесу міжнародного руху капіталу

III – етап міжнародної міграції капіталу (із середини 50-60-х років ХХ ст. по теперішній час). Вивіз капіталу здійснюють не тільки промислово розвинуті країни, але і багато хто що розвиваються і були соціалістичні. Країни одночасно стають і експортерами й імпортерами капіталу. Експорт капіталів викликає значні по обсягах зворотні рухи капіталів у вигляді відсотків на кредити, підприємницького прибутку, дивідендів по акціях.

На сучасному етапі

- Змінюються напрямки руху капіталу
- Зазнають змін і форми руху капіталу

Причини міжнародного руху капіталу

- 1) інтернаціоналізація господарського життя;
- 2) поява можливості більш вигідного застосування капіталу за кордоном;
- 3) відносний надлишок капіталу на внутрішньому ринку і відсутність умов його ефективного використання;
- 4) прагнення власників капіталу застосувати його в країнах, де існують *низькі ціни*: на сировину; матеріали; енергію; транспорт; напівфабрикати тощо;
- 5) ресурсів від застосування більш *низьких митних тарифів та пільгових тарифних мір* у країнах, куди переміщується капітал;
- 6) можливість стабільного постачання національних підприємств іноземною сировиною (вкладається капітал у розвиток добувних галузей промисловості країн — експортерів сировини);

Причини міжнародного руху капіталу

- 7) прагнення забезпечити збереження та чистоту навколишнього середовища у країнах — експортерах капіталу за умов:
 - використання корисних копалин;
 - забруднення навколишнього середовища;
- 8) відмінності у витратах виробництва;
- 9) захистити свій капітал від інфляції, непередбачуваності економічної і політичної ситуації в країні;
- 10) прагнення на довгий період забезпечити задоволення своїх економічних, політичних та інших інтересів на території тієї чи іншої країни тощо;
- 11) існування різних шляхів і форм міжнародного руху капіталу і його більш ефективного застосування за кордоном

Чинники міжнародного руху капіталу

До макроекономічних чинників міждержавного руху капіталу відносять:

- 1) нерівномірністю економічного розвитку окремих країн та дією притаманної розвиненій економіці тенденції недоспоживання;
- 2) дією тенденції до міжнародної рівноваги цін на фактори виробництва та співвідношення в забезпеченості факторами виробництва в різних країнах;
- 3) дією тенденції до монополізації економіки;
- 4) незбалансованістю зростання відносної працеемності та відносної капіталоемності виробництва в різних країнах;
- 5) ситуацією в сфері міжнародних валютно-фінансових відносин;
- 6) вольовими рішеннями владних структур, які за неекономічними міркуваннями стимулюють іноземне капіталовкладення.

Чинники міжнародного руху капіталу

До мікроекономічних чинників міждержавного руху капіталу, що визначають схильність фірми до зарубіжного капіталовкладення відносять:

- 1) прагнення до максимізації прибутків на капітал;
- 2) можливість розширення ринків збуту та відповідного збільшення обсягів продаж;
- 3) володіння монопольними перевагами на певному сегменті ринку;
- 4) прагнення зберегти монопольне становище в сфері інтелектуальних досягнень;
- 5) прагнення продовжити термін життєвого циклу продукту;
- 6) можливість використання переваг ціноутворення на внутрішньофірмовому ринку;
- 7) прагнення подолати митні обмеження.

Теорії руху капіталу

- 1. Теорія ринкової влади С.Хаймера** – суб'єкт інвестиційної діяльності, який вивозить капітал, керується прагненням домінувати на ринку та досягнути ринкової влади. Закордонне інвестування здійснюється з метою придушення конкуренції і збереження контролю над ринком. Практикуються і так звані “захисні інвестиції”: створення за кордоном виробничих потужностей, що є мало не збитковими, зі свідомою метою підриву позицій конкурентів на цих ринках.
- 2. Концепція конкурентоспроможності галузі** - пояснює міжнародний рух капіталу посиленням конкуренції технологічного характеру між суб'єктами ринку капіталів

Теорії руху капіталу

3. Теорія інтерналізації – кожна фірма переслідує мету мінімізації трансакційних витрат (витрат на укладання угод). Зі зменшенням трансакційних витрат операції фірм починають набирати “внутрішнього характеру”, тобто відбувається інтерналізація ринків. Мета мінімізації трансакцій залишається основним мотивом переведення діяльності за кордон.

4. Концепція технологічного нагромадження розглядає міжнародний рух капіталу як наслідок розвитку технології, інноваційного процесу. Фірма створює нові технології з метою закріплення контролю і власності на основі своїх специфічних технологічних переваг.

Теорії руху капіталу

5. Концепція оборони національного суверенітету

ґрунтується на тому, що зростання зарубіжних інвестицій у національній економіці може спричинити зменшення частки внутрішнього виробництва. Саме тому уряди дотримуються політики протидії розширенню впливу країн-експортерів капіталу або регулюють експорт-імпорт капіталу.

6. Концепція валютного простору – головним стимулом

переведення виробничих потужностей (капіталу в матеріальній формі) за кордон є наявність конкурентних переваг щодо країни-реципієнта. Такі переваги мають інвестори з країн із більш сильною валютою, ніж валюта країн-реципієнтів.

Показники міжнародного руху капіталу (МРК)

Показники МРК	Приклади
Абсолютні	Обсяг експорту капіталу Обсяг імпорту капіталу Інвестиційна позиція (сальдо експорту-імпорту капіталу) Кількість підприємств з іноземними інвестиціями в країні Кількість зайнятих на підприємствах з іноземними інвестиціями
Відносні	Коефіцієнт імпорту капіталу (частка імпорту капіталу у ВВП країни) Коефіцієнт експорту капіталу (частка експорту капіталу у ВВП країни) Прямі іноземні інвестиції на душу населення Частка іноземних або спільних підприємств у національному виробництві

Показники міжнародного руху капіталу

1. Імпорт капіталу - це одностороннє переміщення вартості у товарній або грошовій формі з-за кордону з метою одержання підприємницького прибутку, відсотка або з іншою метою.

Економічна доцільність імпорту капіталу складається в:

- можливості розвитку визначених нових і старих виробництв;
- залученні додаткових валютних ресурсів;
- розширенні науково-технічного потенціалу;
- створенні додаткових робочих місць.

Переваги від імпорту капіталу

1. Отримання нових технологій при порівняно низьких затратах.
2. Порівняно швидкий розвиток виробництва.
3. Підвищення рівня класифікації працівників.
4. Нові робочі місця.
5. Розширення експорту, розвиток сфери послуг, набуття іноземного досвіду в господарюванні.
6. Поповнення національного бюджету.

Недоліки від імпорту капіталу

1. Можливе вивезення сировини.
2. Іноземне втручання у національну банківську справу.
3. Захоплення іноземним капіталом основних сфер економіки країни.
4. Вивезення у прихованому виді прибутків з країни.
5. Деякі втрати політичної свободи.

Показники міжнародного руху капіталу

2. Експорт капіталу — це одностороннє переміщення вартості у товарній або грошовій формі за кордон з метою одержання підприємницького прибутку, відсотка або з іншою метою.

Причин, які спонукають власників капіталу до його експорту, є:

- отримання значно більшого прибутку за кордоном на однакову величину вкладеного капіталу, ніж у власній країні;
- вони мають незаконне джерело походження на території своєї країни;
- проникнення на ринки інших країн, які недостатньо насичені певною продукцією, і закріплення на них.

Показники міжнародного руху капіталу

Економічна доцільність експорту капіталу:

- одержанні додаткових прибутків;
- установленні контролю над іншими об'єктами;
- обході протекціоністських бар'єрів на шляху руху товарних потоків;
- наближенні виробництва до нових ринків збуту;
- одержанні доступу до новітніх технологій;
- збереженні виробничих секретів шляхом створення закордонних філій;
- економії на податкових платежах (наприклад при створенні підприємства в СЭЗ);
- зниженні витрат на охорону навколишнього середовища.

Показники міжнародного руху капіталу

В сучасних умовах експорт капіталу характеризується такими **особливостями**:

- у вивозі капіталу *підвищується роль держави*. Це проявляється у вивозі державного капіталу та зростанні його обсягів (25 %);
- *посилення міграції приватного капіталу між промислово розвиненими країнами*. В сучасних умовах на ці країни припадає 75 % усього експорту приватного капіталу;
- *Збільшення частки прямих іноземних інвестицій*. Так, до початку 90-х років ХХ ст. вони становили приблизно 33 % усіх приватних іноземних інвестицій.

Форми міжнародного руху капіталу

Форми міжнародного руху капіталу розрізняються за такими ознаками:

- за джерелами походження капіталу:
 - **офіційний капітал** — це кошти державного бюджету або міжнародних організацій (МВФ, Світовий Банк та ін.), котрі переміщуються за кордон або приймаються з-за кордону за рішенням урядів або міжурядових організацій. Його джерелом є гроші платників податків;
 - **приватний капітал** — це переміщення за кордон матеріальних цінностей, грошових засобів, які належать приватним особам (кошти приватних фірм, банків та інших недержавних організацій, які надаються у вигляді інвестицій, торговельних кредитів, міжбанківського кредитування);

Форми міжнародного руху капіталу

2) за характером використання капіталу:

2.1) підприємницький капітал — це кошти, які прямо або опосередковано вкладаються у виробництво з метою отримання прибутку в формі:

- **прямих інвестицій** — вкладання капіталу з метою придбання контролю над об'єктом розміщення капіталу;
- **портфельних інвестицій** — вкладання капіталу в іноземні цінні папери без права контролю над об'єктом інвестування. Це також в основному вивіз приватного підприємницького капіталу;
- **придбання національними резидентами банківських депозитів** в зарубіжних банках.

Форми міжнародного руху капіталу

2.2) позичковий капітал — це така форма вивозу капіталу, коли капітал віддається в позику під відсоток. Основними формами позичкового капіталу є:

- *міжнародний кредит* — це позика у грошовій або товарній формі, яка надається кредитором однієї країни позичальнику іншої країни на умовах терміновості, повернення, виплати відсотків;
- *пільговий кредит* — це міжнародний кредит, який надається:
 - а) на пільгових умовах;
 - б) на довгостроковій основі;
 - в) за заниженими відсотковими ставками;
 - г) безвідсотковий кредит, тобто кредит, який надається без умови оплати за використання кредиту.

Форми міжнародного руху капіталу

- *дар* — це субсидування міжнародного суб'єкта без попередніх умов з метою забезпечення довгострокових економічних та політичних інтересів;
- *банківські депозити та кошти на рахунках інших фінансових закладів;*

2.3) міжнародна економічна допомога виступає у вигляді грантів, субсидій тощо для отримання безоплатних консультацій та інженерної допомоги, поставки обладнання, стажування і навчання за кордоном тощо і може мати форми:

- *фінансова допомога* – це надання коштів у вигляді безоплатного кредиту чи безвідшкодного фінансування суб'єктами одних країн суб'єктам інших країн для здійснення певних соціально-економічних та технічних проектів;
- *матеріальна допомога* – це безплатна передача суб'єктами одних країн суб'єктам інших товарів і послуг виробничого та побутового призначення.

Тенденції міжнародного руху капіталу у 2009 – на початок 2010 році

1. За оцінками експертів МВФ у 2009 р. чистий трансферт капіталу з КІЦР до розвинутих країн склав 568 млрд. дол. (у 2008р.-в 891 млрд.дол.)
2. В найбільшій мірі скоротився обсяг міжнародного банківського кредитування країн з перехідною економікою та КІЦР;
3. Значний відтік відбувся з банківського сектору країн з перехідною економікою;
4. У 2009 році обсяг ПІІ скоротився на 30%, за прогнозами у 2010р. обсяг ПІІ зросте на 20%

Форми міжнародного руху капіталу

3) за строками вкладання капіталу:

- **короткостроковий капітал** — це вкладання капіталу строком менше року. Головним чином у формі торговельних кредитів;
- **середньостроковий та довгостроковий капітал** — вкладання капіталу строком понад рік. Усі вкладання підприємницького капіталу здійснюються переважно у формі прямих інвестицій, а також у вигляді державних кредитів;
- **довгостроковий капітал** — вкладання капіталу строком понад 3-х років;

Форми міжнародного руху капіталу

4) за об'єктом руху:

- **вивіз капіталу у товарній формі** означає експорт машин, обладнання, напівфабрикатів матеріалів, технологій тощо;
- **вивіз капіталу у грошовій формі** — це вивіз валюти та валютних цінностей: валюти іноземних держав, грошових документів у іноземній валюті (чеків, векселів), цінних паперів (акцій, облігацій), дорогоцінних металів (золота, срібла, платини) та дорогоцінного каміння (діамантів, смарагдів, сапфірів, перлів), за виключенням ювелірних виробів, лому.

4.3. Джерела зовнішнього фінансування країн

До джерел зовнішнього фінансування країна належать:

- 1) міжнародний кредит між фірмами різних країн як різновид комерційного кредиту,
- 2) банківський кредит
- 3) кредити регіональних банків розвитку,
- 4) кредити міжнародних та валютно-фінансових організацій;
- 5) розміщення облігацій зовнішньої державної позики;
- 6) надання грантів, субсидій, стипендій, науково-технічної допомоги від міжнародних фінансових організацій та країн з розвинутою економікою;

Джерела зовнішнього фінансування країн

- 7) міждержавні (міжурядові) кредити, кредити держав — постачальників енергоносіїв, європозики;
- 8) емісія цінних паперів, коли банк виступає посередником між кредитором і позичальником, які вкладають свої кошти в цінні папери;
- 9) приватні кредити;
- 10) інвестування: пряме та портфельне
- 11) інвестиційне кредитування
- 12) капіталовкладення ТНК
- 13) позики;
- 14) трансферти мігрантів;
- 15) кредити міжнародних організацій

Джерела зовнішнього фінансування країн

Позики в грошовій та товарній формі надаються кредиторами однієї країни позичальнику з іншої на умовах обумовленості терміну повернення ресурсів, а також сплати процентів.

Іноземні позики класифікуються наступним чином:

1) за призначенням:

- комерційні – пов'язані із зовнішньою торгівлею товарами та послугами;
- фінансові – призначені для закупівлі цінних паперів;
- проміжні – надані для обслуговування мішаних форм;

Класифікація позик

2) за видами:

- товарні - надані експортерами покупцям;
- валютні - кредити, які видаються банками в грошовій формі;

3) за валютою позики:

- у валюті позичальника;
- у валюті кредитора;
- у валюті третьої країни;
- у міжнародних розрахункових валютних одиницях;

4) за терміном надання :

- надкороткострокові (до 3-ох місяців);
- короткострокові (до 1 року);
- середньострокові (до 5 років);
- довгострокові (більше 5 років);

Класифікація позик

5) за забезпеченістю:

а) забезпечені - кредити під наявні товарно-супроводжувальні документи, нерухомість:

- тверда застава - товарна маса заставляється на користь банку;
- під заставу товару в обігу;
- під заставу товару в переробці.

б) бланкові - кредити, які видаються під зобов'язання боржника з умовою повернути у встановлений термін

4.4. Поняття світового фінансового ринку

Світовий фінансовий ринок – це:

- 1) система відносин попиту і пропозиції щодо фінансового капіталу, що функціонує у міжнародній сфері в якості покупних і платіжних засобів, кредитів, інвестиційних ресурсів;
- 2) сукупність економічних відносин між суб'єктами світового господарства з приводу надання фінансових послуг. В його основі лежить швидко зростаюча частина світового господарства – сфера послуг;
- 3) складна економічна система, що є:
 - а) сферою прояву економічних відносин при розподілі доданої вартості та її реалізації шляхом обміну грошей на фінансові активи
 - б) сферою прояву економічних відносин між продавцями та покупцями фінансових активів.

Поняття світового фінансового ринку

4) складна економічна система, що є:

- сферою прояву економічних відносин при розподілі доданої вартості та її реалізації шляхом обміну грошей на фінансові активи (золото, монетарне золото (золото у формі монет, злитків або брусків не менше ніж 995 проби) і спеціальні права запозичення, готівкові гроші і депозити, цінні папери, позики, зобов'язання та борги, позичковий капітал, страхові технічні резерви, інші рахунки до запитання або до сплати, дорогоцінні метали і дорогоцінне каміння, об'єкти нерухомості)
- *сферою прояву економічних відносин між продавцями та покупцями фінансових активів.*

Поняття світового фінансового ринку

Серед основних передумов створення світового фінансового ринку є:

- поглиблення міжнародного поділу праці,
- високий рівень розвитку продуктивних сил,
- зростання життєвого рівня у багатьох країнах.

Суб'єкти світового фінансового ринку

Основними суб'єктами ринку виступають:

- 1) держава та державні органи,
- 2) приватні фірми,
- 3) страхових компаній
- 4) професійні учасники ринку – фінансові інститути та інститути інфраструктури (фінансові компанії, фондові біржі, державні агентства, кредитно-фінансові інститути, фінансові посередники)
- 5) іноземні учасники ринку.
- 6) ТНК,
- 7) ТНБ,
- 8) міжнародним і регіональним організаціям

Функції світового фінансового ринку

- 1) забезпечення міжнародної ліквідності
- 2) мотивована мобілізація заощаджень приватних осіб у позичковий та інвестиційний капітал;
- 3) реалізація вартості, втіленої у фінансових активах
- 4) перерозподіл на взаємовигідних умовах грошових коштів підприємств із метою їх ефективнішого використання;
- 5) фінансове обслуговування учасників економічного кругообігу та фінансове забезпечення процесів інвестування у виробництво;
- 6) вплив на грошовий обіг та прискорення обороту капіталу

Функції світового фінансового ринку

- 7) формування ринкових цін на окремі види фінансових активів;
- 8) страхова діяльність та формування умов для мінімізації фінансових та комерційних ризиків;
- 9) операції, пов'язані з експортом-імпортом фінансових активів; інші фінансові операції, пов'язані із зовнішньоекономічною діяльністю;
- 10) кредитування уряду, місцевих органів самоврядування шляхом розміщення урядових та муніципальних цінних паперів;
- 11) розподіл державних кредитних ресурсів і розміщення їх серед учасників економічного кругообігу.

КЛЮЧОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ

- стрімке нарощування капіталізації;
 - глибокі регіональні диспропорції розподілу фінансового капіталу;
 - поглиблення міжнародної фінансової інтеграції;
 - формування системи міжнародних фінансових інститутів;
 - швидкий розвиток фінансових інновацій;
 - нагромадження глобальних фінансових дисбалансів
-

СТРУКТУРА СВІТОВОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ

- 1. Функціональна структура** включає грошовий ринок і ринок капіталу – інститути, що забезпечують оборот коротко- і довгострокових фінансових ресурсів відповідно.
- 2. Інституціональна структура** – відображає рух фінансів між вкладниками, позичальниками та посередниками.
- 3. Валютна структура** – відображає частку різних валют, в яких здійснюються фінансові операції.
- 4. Географічна структура** – відображає рух фінансів між країнами та регіонами світу через міжнародні фінансові центри.

Класифікація світового фінансового ринку

Світовий ринок позичкових капіталів — це:

- система відносин щодо акумуляції і перерозподілу позичкового капіталу між країнами через сукупність попиту і пропозиції на позичковий капітал позичальниками і кредиторами різних країн.
- акумуляції та перерозподілу світових фінансових ресурсів, котрий діє під впливом попиту позичкового капіталу та його пропонування з боку позичальників і кредиторів з різних країн;
- сукупність попиту та пропозиції на позичковий капітал позичальників та кредиторів різних країн

Класифікація світового фінансового ринку

Грошовий ринок – це система відносин попиту і пропозиції фінансових ресурсів, що надаються на короткостроковий термін.

Грошовий ринок в свою чергу складається з:

1.1) облікового ринку, на якому основними інструментами є казначейські й комерційні векселі та інші види короткострокових зобов'язань (цінні папери);

1.2) міжбанківського ринку, на якому залучаються тимчасово вільні грошові ресурси кредитних закладів і розміщуються у формі міжбанківських депозитів на короткі строки (1,3,6 місяців, до 1-2 років). Найпоширеніші строки депозитів — 1, 3 і 6 місяців, а граничні — від 1 дня до 2 років (іноді 5 років);

Класифікація світового фінансового ринку

1.3) *валютного ринку*, який обслуговує міжнародний платіжний обіг, пов'язаний з оплатою грошових зобов'язань юридичних і фізичних осіб різних країн; формує **валютна структура** світового ринку і складається з трьох елементів

1.3.1. *Національні валютні ринки* — використання позичальниками і кредиторами національної валюти даної країни. Існують:

- *ринки нерезидентів* – це ринок, на якому нерезиденти емітують фінансові активи відповідно до законодавства певної країни. Ринок нерезидентів в Японії називають “самурайським”, в Іспанії – «матадорським». Цінні папери, емітовані на ньому, називають іноземними цінними паперами.

Класифікація світового фінансового ринку

- *ринки резидентів* є ринком фінансових активів, емітованих резидентами на національному ринку;

1.3.2 Міжнародний ринок валюти — сукупність національних ринків валюти, характеризується використанням національних валют (ВКВ) і міжнародних колективних валют (євро)

1.3.3. Євроринок — це:

- частина світового ринку позичкових капіталів, на якому банки здійснюють депозитно-позичкові операції у євровалютах (валюта, яка функціонує як позичковий капітал поза країною її походження);
- це сукупність грошових засобів в іноземних валютах, які функціонують як позиковий капітал за межами національних кордонів;
- відносини між позичальниками і кредиторами щодо використання валют, які функціонують як позичковий капітал поза країною їхнього походження (євродолар, єврокрона, євроєна).

Класифікація світового фінансового ринку

Ринок капіталів – це:

- частина фінансового ринку, де формуються попит і пропозиція на середньостроковий та довгостроковий капітал на принципах поверненості, терміновості, платності і гарантованості;
- специфічна сфера відносин, об'єктом яких є наданий у позику грошовий капітал терміном понад рік (середньо- та довгостроковий) та на якому здійснюються операції з цінними паперами (акціями, облігаціями);

Класифікація світового фінансового ринку

- система довгострокових позик на міжнародному рівні, коли капітал використовується позичальниками для фінансування капіталовкладень
- система ринкових відносин, що забезпечує акумуляцію і перерозподіл грошових капіталів з метою забезпечення процесу відтворення; з інституційної точки зору цей сегмент фінансового ринку виступає як сукупність кредитно-фінансових установ, фондових бірж, через які рухається позиковий і акціонерний капітал;
- ринок, що забезпечує платоспроможність фінансової системи, максимальне узгодження загальногосподарських процесів нагромадження та інвестування як за обсягом, так і структурно.

Класифікація світового фінансового ринку

З точки зору джерел залучення коштів ринок капіталу включає:

- **боргові ринки, або ринки кредиту.** За допомогою фінансових інструментів (облігації, закладні та векселі термін обігу яких перевищує 1 рік);
- **ринки акціонерного капіталу (ринок ЦП, фондовий ринок)** – *ринок* довгострокових боргових цінних паперів та цінних паперів, що є титулами прав власності, відображає всі риси притаманні ринковому середовищу. На цьому ринку відбувається купівля і продаж фінансових зобов'язань і таким чином здійснюється процес інвестування

Класифікація світового фінансового ринку

Вторинний ринок поділяється на:

біржовий ринок представлений фондовою біржею як особливим інституційно-організованим ринком. На ньому обертаються цінні папери найвищого гатунку і виконуються операції професійними учасниками.

позабіржовий ринок, на якому здійснюються операції з цінними паперами позабіржової торгівлі. У цьому разі об'єктом купівлі-продажу стають цінні папери, які з будь-яких причин не включені до котирувальних листів на біржі

Ринок ЦП

Іноземні облигації – цінні папери, які випускаються нерезидентом на національному ринку облигацій і виражені в національній валюті цього ринку.

Андеррайтером (гарантом) таких облигацій є місцевий банк чи банківський синдикат.

Відсоткові ставки по них визначаються ставками місцевих ринків.

Величина облигаційної позики може бути значною, а термін сягати 20-30 років.

Основні інвестори – ощадні банки, страхові компанії, пенсійні фонди.

Доступ до ринків іноземних облигацій обмежений через високі вимоги до надійності емітентів, тому його учасники – міжнародні інвестори з високим кредитним рейтингом, а одержаний капітал часто обмежується у використанні за допомогою валютних обмежень.

Наприклад, облігації іноземців, які обертаються в США, називаються “янкі бондз”, в Японії – “самурай бондз”, “шибосай бондз”, “шагун-бондз”, у Великій Британії – “бульдог-бондз”, в Швейцарії – “шоколад-бондз”, в Австралії – “кенгуру-бондз”, в Іспанії – “матадор-бондз”, в Нідерландах – “Рембрандт-бондз”.

Обсяги міжнародного ринку облігацій, трлн. дол.

США

Види облігацій	1993	1999	2004	2010 (прогноз)
Корпоративні	11,7	20,5	31,5	60,8
Державні	10,5	14,5	21,2	32,4
Усього	22,2	35,0	52,7	93,2

80% ринку облігацій припадає на США, країни Єврозони, Японію, Велику Британію

Ринок цінних паперів - єврооблігації

Єврооблігації – довгострокові боргові цінні папери, які розміщуються одночасно на ринках декількох країн і номіновані у валюті, яка є для інвесторів іноземною. Наприклад, позика компанії ФРГ в доларах США, отримана через розміщення облігацій у Франції, Великій Британії і Швейцарії.

Вони надають право вибору валюти вираження, іноді єврооблігації випускаються в декількох валютах, що дозволяє кредиторам вимагати виплати в одній з них і знижує валютні ризики.

Забезпечують через це більшу мобільність капіталу і збільшують коло інвесторів і позичальників.

Доходи, отримані за єврооблігаціями, не обкладаються податками і менш привабливі для пенсійних фондів та страхових компаній

Єврооблігації випускаються на тривалі строки: від 4-7 до 15 років, 30 та 40 років.

Розмір єврооблігаційної позики становить 20 та 30 млн. дол., а іноді – до 300-500 млн. дол.

Єврооблігації

- Емітенти: 56% - корпорації, 25% - банки, 7% - суверенні позичальники, 7% - наднаціональні інститути, 5% - решта.
- Обсяг ринку становив на початку 2000-х рр. понад 570 млрд.дол.США
- Валютна структура: 37% - долар США, 35% - євро, 11% - фунт стерлінгів, 13% - єна.
- За термінами: біля 17% - від 1 до 3 років, біля 50% - від 4 до 9 років, біля 30% - від 10 до 29 років, біля 2,5% - понад 30 років, біля 2% - безстрокові.
- Андеррайтерами є міжнародні синдикати банків з різних країн світу.
- Ринок не має конкретного місцезнаходження, основні торгівельні площадки – Лондон та Люксембург.

Види єврооблігаційних позик

Єврооблігації бувають різних типів: звичайні (прямі), з плаваючою процентною ставкою, з нульовим відсотком (купоном), з індексованим відсотком, конвертовані, облігації з опціоном (варантом).

Види

- *Облігації з плаваючою процентною ставкою* – ставка за облігаціями змінюється залежно від зміни відсотка на ринку.
- *Облігації з індексованим відсотком* – ставка прив'язується не до позичкового процента, а до індексу цін на відповідні товари.
- *Облігації з нульовим відсотком* – доход за облігацією отримується не щорічно, а лише один раз, при викупі облігацій.
- *Конвертовані облігації (облігації з варантом)* – вид облігацій, які за певних умов можна обміняти на акції компанії-боржника за попередньо встановленим курсом.
- Глобальні облігації – випуск передбачається на всіх ринках світу (МБРР, єна, 1992 р.)

Акції

Акції – інтернаціональні розміщення свідоцтв про власність, цінні папери без терміну обертання, що свідчать про внесення власником певного паю (частки) до акціонерного капіталу компанії і дають йому право на участь у розподілі прибутків у формі дивідендів чи майна при ліквідації фірми.

Поділяються на звичайні (прості) та привілейовані (як правило, не більше 10% акціонерного капіталу компанії), які дають право отримання фіксованого доходу поза залежністю від отримуваного доходу компанії, але не дають права голосу та участі в управлінні компанією.

Ринок акцій

- Іноземні акції – випущені емітентом-нерезидентом на ринку іншої країни в її валюті
- Євроакції – випускаються на кількох національних ринках міжнародним фінансовим синдикатом, номінуються у євровалютах, доходи по них не оподатковуються (займають від 4 до 7% на євrorинках цінних паперів)
- Важливий показник розвитку ринку цінних паперів – капіталізація (ціна простих акцій на їх кількість, або ринкова вартість компаній) до ВВП.

Інституціональна структура світового ринку капіталу

1. Вкладники — населення планети, офіційні інститути, приватні фірми, банки, страхові компанії, пенсійні фонди, національні та міжнародні організації.
2. Посередники (акумулятори і постачальники капіталу)—транснаціональні банки, фінансові компанії, фондові біржі, центральні та зовнішньоекономічні банки країн, міжнародні та національні фінансово-кредитні установи.
3. Споживачі (позичальники) — ТНК, державні органи, приватні фірми, міжнародні та регіональні організації;

Інституціональна структура світового ринку капіталу

4. Позичальниками і кредиторами виступають:

- офіційні інститути (центральні банки, державні установи, міністерства, міжнародні організації, тощо);
- приватні фірми, банки, особи;
- страхові компанії;
- пенсійні фонди.

Інституціональна структура світового ринку капіталу

Основні тенденції інституціональної структури світового ринку капіталів

1. Зменшення ролі банків;
2. Підвищення ролі держави в експорті капіталів, яке виявляється у:
 - 2.1. Сприянні експорту капіталу;
 - 2.2. Регулюванні експорту капіталу;
 - 2.3. Безпосередній участі в експорті капіталу.
3. Підвищення ролі міжнародних економічних організацій (МВФ, МБРР, ЄБРР).

Ринок капіталів

II. Валютна структура світового ринку позичкового капіталу складається з трьох елементів:

1. Національний ринок валюти;
2. Міжнародний ринок валюти (ВКВ, євро);
3. Євроринок валюти (євродолар, єврокрона, євроєна).

– **Основні тенденції** розвитку валютної системи світового ринку позичкового капіталу:

1. Підвищення ролі євровалют;
2. Зниження ролі долара США.

Ринок капіталів

IV. Географічна структура світового ринку позичкового капіталу відображає рух капіталів між країнами, групами країн, регіонами світу переважно через **світові фінансові центри**.

Основні тенденції розвитку географічної структури світового ринку позичкового капіталу:

- 1) перевищення ввозу капіталу у розвинені країни над ввозом капіталу до країн, що розвиваються;
- 2) зниження на ринках капіталу частини країн, що розвиваються;
- 3) посилення руху приватного капіталу між економічно розвиненими країнами.

4.5. Світові фінансові центри

Світові фінансові центри – це місце зосередження банків і спеціалізованих кредитно-фінансових інституцій, які здійснюють міжнародні валютні кредитні, фінансові операції, реалізують угоди з цінними паперами та золотом.

Формування світових фінансових центрів обумовлено:

- 1) високим рівнем розвитку економіки країни;
- 2) високорозвиненим національним ринком капіталу;
- 3) активною участю країни в міжнародних економічних відносинах;
- 4) ліберальним (пільговим) валютним та податковим законодавством;
- 5) вигідним географічним розташуванням;
- 6) політичною стабільністю.

Світові фінансові центри

Щоб перетворитись у розвинутий міжнародний фінансовий центр, центр повинен володіти елементами підтримки, які включають:

- 1) стійку національну фінансову систему і стабільну валюту;
- 2) інститути, що забезпечують функціонування фінансових ринків;
- 3) гнучку систему фінансових інструментів;
- 4) відповідну структуру і достатні правові гарантії, які здатні викликати довіру у міжнародних позичальників та кредиторів;
- 5) людський капітал, що вільно володіє спеціальними фінансовими знаннями;
- 6) здатність спрямовувати іноземний капітал через активні, всеохоплюючі й мобільні ринки;
- 7) економічну свободу: діяльності, споживання, накопичення й інвестування.

Основні умови міжнародного фінансового центру:

- 1) економічна свобода;
- 2) стабільна валюта та стійка фінансова система;
- 3) ефективні фінансові інститути й інструменти;
- 4) активні та мобільні ринки — комплексні ринки;
- 5) сучасна технологія та засоби зв'язку;
- 6) фінансові спеціальні знання та людський капітал;
- 7) підтримка відповідного правового та соціального клімату, створення сприятливих умов для міжнародних потоків капіталу.

Існують певні стадії розвитку міжнародного фінансового центру, а саме:

- **перша стадія** — розвиток місцевого ринку;
- **друга стадія** — перетворення в регіональний фінансовий центр;
- **третя стадія** — розвиток регіонального фінансового центру до стадії міжнародного фінансового ринку.

Існують певні види офшорних фінансових центрів:

- паперові центри, що зберігають документацію, а банківські операції проводять у незначних розмірах або не проводять зовсім,
- функціональні центри, що здійснюють депозитні операції і надають позики.

Класифікація міжнародних фінансових центрів

- Існує три типи офшорних банківських (фінансових) центрів:

I тип — нью-йоркська модель — передбачає спеціальні формально встановлені домовленості з такими авторитетними фінансовими центрами, як Нью-Йорк, Токіо, Сінгапур. На цих ринках установлюються спеціальні рахунки окремо від внутрішніх, і ці рахунки вільні від обмежень, які відносяться до внутрішнього фінансового ринку (наприклад, резервні вимоги). Існує корпоративне оподаткування; місцевий гербовий збір (на ринку Токіо), може допускатися (Сінгапур), а може не допускатися оподаткування ділових цінних паперів (ринок Нью-Йорку, Токіо);

Класифікація міжнародних фінансових центрів

II тип — лондонська модель. У Лондоні, Гонконзі фінансові угоди вільні від обмежень, незалежно від того, резиденти чи нерезиденти є учасниками ринку. У цих містах офшорний ринок — це просто офшорні угоди між нерезидентами, тому що внутрішні і зовнішні угоди об'єднані. На офшорних ринках даної моделі існує корпоративне оподаткування і допускається оподаткування ділових цінних паперів;

III тип — «податкове сховище». До даного типу офшорних ринків відносять ринки Багамських та Кайманових островів. На цих ринках угоди укладаються нерезидентами і зовсім не оподатковуються, відсутні корпоративне оподаткування й оподаткування ділових цінних паперів, але існують реєстраційні внески і плата за ліцензії.

Світові фінансові центри можна розділити на три групи:

- країни, які опираються на власну економічну потужність;
- країни, де зосереджені філії найбільших світових банків і відносно міцні позиції національних кредитних підрозділів;
- країни, на території яких розташована множина відділень, представництв банків, які належать переважно до першої групи.

Розташування офшорних банківських центрів

Європа	Лондон	Франкфурт
	Париж	Брюссель
	Швейцарія	Амстердам
	Люксембург	Нормандські острови
Західна півкуля	Нью-Йорк, Маямі, Лос-Анджелес, Сан-Франциско — 80-ті роки	Кайманові острови
	Торонто	Бермудські острови
	Нассау	Барбадос
	Панама	Антигуа
Азія	Токіо	Нідерландські Антильські острови
	Сінгапур	Маніла
	Гонконг	Вануату
	Тайбей	Бахрейн — 70-ті роки

Основні міжнародні фінансові центри:

- 1. Нью-Йорк (США)** – головний міжнародний центр, де діє найбільша у світі фінансова біржа, основною функцією якої є реалізація цінних паперів.
- 2. Лондон (Велика Британія)** — основний європейський фінансовий центр. Він посідає перше місце у світі за обсягом валютних і кредитних операцій.
- 3. Цюріх (Швейцарія), Франкфурт-на-Майні (Німеччина), Люксембург** - фінансові центри, що спеціалізуються на коротко- та середньострокових кредитних операціях.
- 4. Токіо, Сінгапур, Гонконг (Сянган), Бахрейн** - спеціалізуються на кредитних операціях.
- 5. Латиноамериканські фінансові центри** - Панама, Багами, Антіли та ін.

Функціональна структура Лондонського фінансового центру

Лондонський фінансовий центр (Велика Британія) — основний європейський фінансовий центр, посідає перше місце у світі за обсягом валютних і кредитних операцій.

Ринок довгострокового позичкового капіталу

Первинний ринок:

- цінні папери, випущені урядом та фірмами Об'єднаного Королівства;
- єврооблігації, випущені іноземними позичальниками.

Функціональна структура Лондонського фінансового центру

Вторинний ринок:

- внутрішні акції;
- зареєстровані на Міжнародній фондовій біржі цінні папери компаній;
- незареєстровані цінні папери;
- першокласні цінні папери (державні облігації, що випускаються Банком Англії);
- цінні папери фірм з фіксованими процентними ставками;
- опціони;
- іноземні акції.

Функціональна структура Лондонського фінансового центру

Ринок короткострокового капіталу

- *Традиційний грошовий ринок.*
- *Паралельний грошовий ринок:*
 - міжбанківський ринок;
 - стерлінгові депозитні сертифікати;
 - доларові депозитні сертифікати;
 - цінні папери місцевої влади;
 - цінні папери фінансових компаній;
 - міжфірмові цінні папери;
 - короткострокові комерційні євровекселі;
 - стерлінгові короткострокові векселі.

Функціональна структура Лондонського фінансового центру

Ринок короткострокового капіталу

- *Валютний ринок:*
 - операції спот;
 - операції на строк;
 - ф'ючерси;
 - опціони;
 - арбітражні операції.

Нью-Йоркський світовий фінансовий центр

Нью-Йорк світовий фінансовий центр (США) – головний міжнародний центр, де діє найбільша у світі фінансова біржа. Основною функцією, якої є реалізація цінних паперів.

Ринок довгострокового позичкового капіталу:

- Акції.

- Облігації:

 - іпотечний ринок (вторинний ринок закладних);

 - ринок державних облігацій (цінних казначейських паперів);

 - ринок промислових облігацій;

 - позики цільовим підприємствам;

 - ринок закордонних облігацій (доларові облігації, випущені іноземцями в Нью-Йорку).

Нью-Йоркський світовий фінансовий центр

Ринок короткострокового капіталу:

- казначейські векселі;
- цінні папери федеральних агенцій США;
- вкладні сертифікати, що передаються;
- федеральні резервні фонди й угоди про купівлю цінних паперів з наступним викупом за обумовленою ціною;
- банківські акцепти (акцептовані банком векселі);
- комерційні короткострокові векселі;
- позики дилерам та брокерам.

Валютний ринок:

- валютна інтервенція на національний валютний ринок;
- валютні свопи з іншими центральними банками;
- операції з міжнародними організаціям

Токійський фінансовий центр

Функціональна структура

Ринок довгострокового позичкового капіталу:

- 1) акції;
- 2) процентні державні облігації (довгострокові, середньострокові);
- 3) дисконтні державні ноти й векселі;
- 4) облігації муніципалітетів;
- 5) енергетичні цінні папери, гарантовані державою;
- 6) промислові облігації;
- 7) іноземні облігації в єнах;
- 8) конвертовані облігації;
- 9) облігації з підписними сертифікатами.

Токійський фінансовий центр

Ринок короткострокового капіталу:

- 1) ринок онкольних позик (позики коштів між банками);
- 2) казначейські векселі;
- 3) обліковий ринок векселів;
- 4) депозитні сертифікати;
- 5) короткострокові комерційні векселі;
- 6) ринок Генсаки.

4.6. Транснаціональні банки

Транснаціональні банки – це великі банки, що досягнули такого рівня міжнародної концентрації та централізації капіталу, який дає змогу їм брати участь в економічному розділі світового ринку позикових капіталів та кредитно-фінансових установ.

ТНБ характеризуються такими основними рисами:

- 1) інтернаціональний характер функціонування і застосування капіталу;
- 2) фінансовий потенціал;
- 3) притаманна висока незалежність руху власного капіталу порівняно з процесами, що відбуваються в національних межах.

Транснаціональні банки

Експерти ООН до транснаціональних відносять банки з активами не менше 2 млрд. дол. і власною мережею філій не менше ніж у п'яти іноземних державах. У даному визначенні ми спостерігаємо кількісну характеристику транснаціонального банку, яка допомагає визначити міць банку, дати оцінку співвідношення сил у банківському секторі на міжнародному рівні й значною мірою прогнозувати тенденції розвитку діяльності транснаціональних банків.

Транснаціональні банки

Якісна характеристика транснаціонального банку,
на нашу думку, знайшла своє відображення у
такому визначенні ТНБ: це — різновид
міжнародної кредитно-фінансової організації
універсального типу, більша частина капіталу якої
— національна, з широко розгалуженою мережею
національних та закордонних підрозділів, чия
діяльність сприяє посиленню міжнародних зв’
язків фінансового капіталу і взаємодії
національних економік.

Транснаціональні банки

До основних принципів діяльності ТНБ відносять:

- 1) струнку організаційну структуру, яка має сприяти проведенню банківської політики на внутрішньому і зовнішньому ринках;
- 2) застосування наукового менеджменту; соціальну відповідальність банку за свої справи;
- 3) довгострокове планування, яке підтримує впевненість акціонерів у майбутньому банку;
- 4) якісне виконання своїх функцій, зосередження уваги на своїх клієнтах, забезпечення їх необхідними послугами;

Транснаціональні банки

- 5) розширення обсягів експансії банківського капіталу;
- 6) поєднання децентралізованого управління службовцями банківської групи і відповідальності за свою діяльність кожного підрозділу, кожної структурної ланки, кожного банківського працівника;
- 7) матеріальне стимулювання підвищення якості роботи.

Основними функціями транснаціонального банку

є:

- 1) фінансове, консультативне й інформаційне обслуговування ТНК усіх нефінансових секторів економіки у своїй країні й за кордоном;
- 2) кредитування держав;
- 3) обслуговування ринку євровалют;
- 4) участь у фінансуванні діяльності міжнародних кредитно-фінансових організацій;
- 5) фінансування іпотек;
- 6) розрахункове обслуговування населення;
- 7) інформаційний бізнес;
- 8) обслуговування ринку цінних паперів тощо.

Основні риси діяльності транснаціональних банків:

- міжнародний характер банківських операцій,
- універсалізація діяльності ТНБ,
- високий ступінь захищеності практично всіх операцій ТНБ, надання високих гарантій на чинені угоди, іншими словами, гарний ступінь захисту від можливих ризиків у даній області.

Види послуг, що надають ТНБ, класифіковані в агреговані категорії:

- 1) прийняття депозитів на оншорних ринках за кордоном і на оффшорних (євровалютних) ринках
- 2) здійснення міжнародних ділінгових операцій з іноземною валютою, міжбанківськими депозитами, дорогоцінними металами
- 3) послуги по фінансуванню міжнародної торгівлі і грошовому менеджменту
- 4) міжнародні інвестиційні банківські послуги у формі андеррайтингу і торгівлі міжнародними емісіями капітальних, боргових і похідних цінних паперів
- 5) трастові послуги для інституціональних клієнтів і для багатих фізичних осіб, а також роздрібний міжнародний бенкінг у різній формі, наприклад, туристських чеків чи кредитних карток

Транснаціональні банки

Якщо змінюється стратегія банку, то й змінюється його організаційна структура:

1. По функціональному принципу: характерно глобальне керування, що здійснюється фахівцями, що керують відділами.
2. По географічному принципу: даний вид припускає зосередження діяльності банку на визначених регіонах. Його метою є географічне розширення діяльності банку.
3. По товарному чи ринковому принципу: у даному випадку банки орієнтуються на визначені банківські продукти чи галузі. Даний тип у даний час стає більш розповсюдженим і для національних, і для транснаціональних банків

Організаційна структура транснаціонального банку

- 1) утворення неопераційного підрозділу за кордоном (представницького офісу чи просто представництва) для здійснення в основному управлінських і маркетингових функцій для головного банку. Дані функції носять в основному інформаційний, контактний, рекламний і іміджевий характер.
- 2) утворення міжнародного департаменту (валютного чи зовнішньоекономічного керування) у вітчизняному офісі штаб-квартири ТНБ, встановлення кореспондентських відносин із ряду спеціально відібраних банків за кордоном і проведення міжнародних операцій через кореспондентські міжбанківські канали.

Організаційна структура транснаціонального банку

3) утворення операційного відділення за рубежом у тієї чи іншої доступній для ТНБ організаційній формі (закордонної філії, агентства, дочірнього чи спільного банку) для здійснення повної чи обмеженої діяльності на території перебування і для міжнародних операцій.

Зарубіжна структура ТНБ представлена:

1) *представництвами*. Представництва не виконують прямих банківських операцій, але збирають різноманітну інформацію про країни перебування, встановлюють попередні контакти з потенціальною клієнтурою банків, вивчають можливості для інвестування капіталу, направляють відповідні пропозиції і заявки місцевих фірм і фінансових установ головному офісу банку йди його філіям в інших країнах;

Організаційна структура транснаціонального банку

2) *філіями*. Філії встановлюють вигідні зв'язки з іноземною клієнтурою, збирає інформацію про особливості регулювання банківської діяльності в цій країні, про ринкові умови. У деяких країнах (типу Мексики і Колумбії) відкриття нових філій іноземних банків заборонено. Отже, багато великих банків присутні в таких країнах, використовуючи представництва. Одночасно чимала кількість філій створюється з чисто фінансових причин в офшорних зонах, щоб ухилитися від податків і контролю з боку держави при укладанні угод, які заборонені у себе в країні.

Організаційна структура транснаціонального банку

3) дочірніми підрозділами - іноземна компанія, у якій вітчизняний батьківський банк володіє контрольним пакетом акцій чи має інший контроль. Щоб відкрити філію чи дочірній банк в іншій країні, банк повинний одержати дозвіл від приймаючого уряду, а також дозвіл центрального банку своєї країни. Дочірні компанії: аналізують особливості регулювання банківської діяльності в тій країні, де банк збирається відкрити свій підрозділ; поліпшують свою міжнародну конкурентної позиції, мінімізують іноземні податкові зобов'язання, обслуговують місцевих клієнтів і працюють в інтересах батьківського банку, виконуючи, зокрема, операції, заборонені для головного офісу в батьківській країні.

Організаційна структура транснаціонального банку

4) Спільний банк – це іноземна компанія, у якій батьківський вітчизняний банк не володіє контрольним пакетом акцій, засновується декількома різними банками, що поділяють власність і в деяких випадках керування банком. Така форма дозволяє банкам з різних країн мати операційну одиницю в країні, у якій не дозволені філії, що належать нерезидентам, чи в якій обмежена діяльність іноземних банків. Кожен акціонер інвестує визначену частку капіталу в спільний банк і одержує відповідне представництво в Раді директорів. Спільний банк функціонує як незалежний банк, одержуючи загальні директиви, нормативи, ліміти від акціонерів через Раду директорів. Більшість спільних банків є власністю ведучих міжнародних банків, однак, у спільних банках беруть участь і малі банки, що бажають бути присутнім на окремих іноземних ринках.

Організаційна структура транснаціонального банку

5) іншими підконтрольними підрозділами:

- *контрольовані*. Хоча повністю контрольований дочірній банк є у правовому відношенні самостійним, однак у фінансовому відношенні він повністю залежний.
- *контрольовані частково*.

Організаційна структура транснаціонального банку

б) ТНБ може почати свої операції в іншій країні, утворивши у вітчизняному офісі *міжнародний департамент*

Міжнародний департамент здійснює ряд операцій:

- а. відкриття і виконання комерційних (товарних) акредитивів для обслуговування зовнішньоторговельних операцій клієнтів
- б. торгівля іноземною валютою
- с. покупка і продаж іноземних банкнот
- д. створення банківських акцептів і торгівля ними
- е. кредитування позичальників в інших країнах, а також деякі інші міжнародні банківські операції

4.7. Світові фінансові кризи

Криза:

- 1) походить від грецького слова "crisis", що означає "вирок, рішення по якому-небудь питанню, або в сумнівній ситуації";
- 2) вихід, рішення конфлікту
- 3) означає вирішальну фазу розвитку хвороби, коли хвороба підсилює інтенсивність або переходить в іншу хворобу або взагалі закінчується смертю.
- 4) значне порушення рівноваги в господарській системі, що часто супроводжується втратами й розривом нормальних зв'язків у виробництві й ринкових відносинах, що, в остаточному підсумку, веде до дисбалансу функціонування економічної системи в цілому.

Світова фінансова криза

Фінансова криза — це криза, яка:

- 1) системно охоплює фінансові ринки та інститути фінансового сектору, грошовий обіг і кредит, міжнародні фінанси (сегмент країни), державні, муніципальні та корпоративні фінанси;
- 2) негативно впливає у середньо- і довгостроковому періоді на економічну активність країни й на динаміку добробуту населення;
- 3) проявляється:
 - 3.1) у фінансовому секторі й на фінансових ринках:
 - у різкому зростанні процента, частки проблемних банків і небанківських фінансових інститутів, боргів, що дедалі збільшуються;
 - істотному скороченні кредитів, наданих економіці і домашнім господарствам; ланцюгових банкрутствах;

Світова фінансова криза

- переході до збиткової моделі банківської та іншої фінансової діяльності; переважанні спекулятивної фінансової діяльності над інвестиційною;
- масштабному падінні курсів цінних паперів; затримці розрахунків із наростаючим колапсом платіжної системи;
- виникненні масових збитків на ринку деривативів; неліквідності фінансових ринків і фінансових інститутів з ефектом "доміно";
- банківській паніці;

3.2) у міжнародних фінансах:

- у неконтрольованому падінні курсу національної валюти; масовій втечі капіталів з країни;
- некерованому нарощуванні зовнішнього боргу і прострочених платежів держави і комерційних організацій;

Світова фінансова криза

- перенесенні системного ризику на міжнародний ринок і фінансові ринки інших країн;

3.3) у сфері грошового обігу:

- в різкому некерованому зростанні цін із переходом у хронічну інфляцію;
- втечі від національної валюти, стрімкому впровадженні у внутрішній обіг твердої іноземної валюти, масовій появі грошових сурогатів;

3.4) у сфері державних фінансів:

- у різкому падінні величини золотовалютних резервів і державних стабілізаційних фондів;
- виникненні дефіциту чи загостренні привнесеної кризою дефіцитності бюджету;
- швидкому скороченні збирання податків;
- падінні бюджетного фінансування державних витрат;
- некерованому нарощуванні внутрішнього державного боргу

Світова фінансова криза

4) є реалізацією системного ризику і супроводжується ефектом "доміно" якщо:

4.1) криза одного або групи фінансових інститутів та компаній реального сектору, сегмента ринку чи системи розрахунків передається в розширюваному обсязі через пересічні зобов'язання на інші групи фінансових інститутів та компаній реального сектору, інші сегменти ринку і системи розрахунків, поступово охоплюючи дедалі більшу частину ринку;

4.2) криза фінансового ринку однієї країни чи групи країн передається іншій країні, як "фінансова інфекція", криза довіри інвесторів, що спричиняє неліквідність ринку

Світова фінансова криза

Виділяють декілька типів фінансових криз, зокрема:

- *Валютну кризу* формують зростаючі кризові явища на фінансовому ринку – в наслідок різкої зміни курсу однієї валюти по відношенню до інших. Це призводить до зміни системи економічних інтересів у міжнародних і внутрішніх фінансах та економіці країн, які зазнали впливу валютної кризи та криз платіжного балансу
- *Банківську*, що виникає при накопиченні проблемних активів у окремих банках та їх неплатоспроможності, що призводить до банківської паніки – масового вилучення депозитів, різкого скорочення міжбанківського кредитування та ін;

Світова фінансова криза

- *Фондову*, що виникає в наслідок шоків на ринку цінних паперів у вигляді масштабних падінь курсів цінних паперів, розривів ліквідності ринку, різкого підвищення відсотку, що зумовлює подальше зростання кризових явищ до повномасштабної фінансової кризи;
- *Кризу державного і корпоративного боргу*, що виникають внаслідок втрати впевненості у платоспроможності позичальника або небажанні частини позичальників обслуговувати власні поточні зобов'язання;
- *Структурну кризу* – це кризові явища тривалого нециклічного характеру, що проявляються в занепаді окремих галузей і комплексів (груп) галузей народногосподарського значення, порушують ключові загальноекономічні (відтворювальні) пропорції

рік	причина
1853-1857	масове банкрутства залізничних компаній у США, обвал фондового ринку, 7-річна війна
1870-1878	значний спад виробництва (реcesія)
1900-1903	перевиробництво країн, в Росії – великий неврожай
1929-1933	скорочення виробництва в країнах, що розвиваються: бум фондового ринку в США в 1927-1928 р. привів до відтоку капіталу з Європи і Латинської Америки, спровокував кілька валютних криз в Австралії, Аргентині, Бразилії, Уругваї
1957–1958	важкий післявоєнний стан економік

1971-1974	неспроможність забезпечити долар золотом
1979–1981	підняття цін на нафту на 70% і глобальної енергетичної кризи
1997-1998	високі дисконтні ставки банківського кредиту й орієнтована на експорт споживчих товарів економіка залучили в Південну Азію багато іноземних інвесторів. Велика частина вільних капіталів, що прибували, спрямовувалася на ринок нерухомості, що призвело до його обвалу. Відбувся крах: місцева валюта була знецінена, а по світовим фінансам були нанесені удари, особливо по Японії

1996

надмірна експансивна грошова політика
Федеральної резервної системи (ФРС) США,
наявність величезного дисбалансу у світовій
економіці, зокрема, великий профіцит у
зовнішній торгівлі Китаю, значний
торговельний дефіцит у США, недоліки системи
управління ризиками в інвестиційних банках,
недосконалість регулювання фінансових ринків
на національному і міжнародному рівнях

Світова фінансова криза

Фінансові кризи спричиняють:

- 1) зростання процентних ставок, що робить проекти більш ризикованими;
- 2) зростання невизначеності на фінансових ринках у результаті краху фінансових інститутів, рецесії, політичної нестабільності, що ускладнює для кредитора вибір надійного позичальника;
- 3) вплив ринків активів на стан балансів (скорочення чистої вартості в результаті краху на фондовому ринку спонукає компанії здійснювати угоди з підвищеним ризиком), що збільшує моральний ризик для кредитора;
- 4) банківську паніку.

Механізми запобігання світових фінансових криз

- залучення кредитів МВФ з умов здійснення інституційних реформ з перебудови економіки і рекапіталізації банківської системи
- повніша інформація про фінансову систему, її прозорість
- державне і міжнародне регулювання: обсягів виробництва, процентної ставки, валютного курсу, торговельного і платіжного балансів і поведінки підприємств у середовищі поточної фінансової системи